सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ

मराठी

तृतीय वर्ष कला (T.Y.B.A)

सन २०१५—१६ पासूनचा पुनर्रचित अभ्यासक्रम

तृतीय वर्ष कला (T.Y.B.A)

मराठी (सामान्यस्तर पेपर —३)

पुनर्रचित अभ्यासक्रम आराखडा

सन २०१५—२०१६ पासून

आधुनिक मराठी साहित्य आणि व्यावहारिक व उपयोजित मराठी

➢ **अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे :—**

१. आधुनिक मराठी साहित्यातील विविध साहित्यप्रकारांचा परिचय वाढविणे. त्यांचे आकलन करून घेणे साहित्याबद्‌दलची अभिरुची विकसित करून कलाकृतींचा आस्वाद घेण्याची क्षमता वाढविणे.

२. नेमलेल्या कलाकृतींच्या संदर्भात साहित्यपरंपरेचा स्थूल परिचय करून देणे.

३. भाषेचे यथोचित आकलन करण्याची व वापर करण्याची यथायोग्य क्षमता विकसित करणे.

४. ‘निबंध’ व ‘प्रवासवर्णन’ या साहित्यप्रकारांचे तात्त्विक विवेचन करणे

५. विद्यार्थ्यांची वाचन व लेखन क्षमता विकसित करून त्यांना ग्रंथपरीक्षणाची आवड निर्माण व्हावी, यासाठी प्रवृत्त करणे.

तृतीय वर्ष कला (T.Y.B.A)

मराठी (सामान्यस्तर पेपर —३)

प्रथम सत्र

एकूण तासिका— ४८ **एकूण गुण — ६०**

घटक अ — ग्रंथ परीक्षण **गुण — १५**
तासिका — १२

- ग्रंथ परीक्षणाचे स्वरूप स्पष्ट करून ग्रंथ परीक्षणाच्या घटकांचे विवेचन करणे.
- विविध साहित्यप्रकारातील साहित्यकृतींचे परीक्षण कसे करावे ते विद्यार्थ्यांना समजावून सांगणे.
- ग्रंथ परीक्षणांच्या तात्त्विक विवेचनासाठी एकूण ८ गुण असतील तर प्रत्यक्ष साहित्यकृतीच्या परीक्षणासाठी एकूण ७ गुण असतील.

सूचना :—

१. विविध साहित्यप्रकारांतील पुस्तकांचे परीक्षण कसे करावे, यासंबधी सप्रमाण विवेचन वर्गात केले जावे अशी अपेक्षा आहे.

२. विद्यार्थ्यांनी पदवी पर्यंतच्या विद्यापीठीय अभ्यासक्रमात समाविष्ट असलेल्या साहित्यकृतीं व्यतिरिक्त पुस्तकाचे परीक्षण करावे.

घटक ब — निबंध : तात्त्विक विवेचन **गुण — १५**
तासिका — १२

- निबंध या साहित्यप्रकाराचे स्वरूप व व्याख्या
- मराठीतील इतर साहित्यप्रकारांच्या तुलनेत निबंधाचे वेगळेपण
- निबंधाचे प्रकार
- निबंध या साहित्यप्रकारामागील प्रेरणा व प्रयोजने

<u>घटक क — निबंधसंग्रह</u> **गुण — ३०**

तासिका — २४

'विचारधारा' — संपा— डॉ. स्नेहल तावरे
डॉ. भास्कर शेळके

तृतीय वर्ष कला (T.Y.B.A)

मराठी (सामान्यस्तर पेपर — ३)

<u>द्वितीय सत्र</u>

एकूण तासिका— ४८

<u>घटक अ — प्रवासवर्णन : तात्त्विक विवेचन</u> **गुण — १५**

तासिका — १२

- प्रवासवर्णन या साहित्यप्रकाराचे स्वरूप व व्याख्या
- इतर साहित्यप्रकारांच्या तुलनेत प्रवासवर्णनाचे वेगळेपण
- प्रवासवर्णन या साहित्य प्रकारामागील प्रेरणा व प्रयोजने

घटक ब — प्रवासवर्णन साहित्यप्रकाराची वैशिष्टये, व्याप्ती आणि वाटचाल

गुण — १५

तासिका — १२

<u>घटक क — प्रवासवर्णनसंग्रह</u> **गुण — ३०**

तासिका — २४

'देशविदेश' — संपा— डॉ. स्नेहल तावरे
डॉ. अशोक शिंदे
डॉ. अरुण कोळेकर

संदर्भ ग्रंथ :—

१. लघुनिबंध ते मुक्तगद्य — वि.शं. चौगुले

२. ग्रंथसंवाद — वि.शं. चौगुले

३. मराठी लघुनिबंधाचा इतिहास — डॉ. आनंद यादव

४. निबंध : शास्त्र व कला — डॉ. प्र. न जोशी

५. निबंधलेखन — निर्मला किराणे

६. मराठी निबंध — प्रा. म. वि फाटक

७. प्रतिभासाधन — ना. सी फडके

८. 'प्रदक्षिणा' मधील लेख — वि. ह कुलकर्णी

९. आधुनिक मराठी वाङ्.मय इतिहासाचे खंड

१०. मराठी प्रवासवर्णनांची वाटचाल — डॉ. नीला पांढरे

११. प्रवासवर्णने — वसंत सावंत

तृतीय वर्ष कला (T.Y.B.A)

मराठी (सामान्यस्तर पेपर — ३)

<u>प्रथम सत्र</u>

प्रश्नपत्रिका स्वरूप व गुणविभागणी आराखडा

वेळ — २ तास **एकूण गुण — ६०**

प्रश्न. १ ला. खालील प्रश्नांची २० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा.

१० प्रश्न विचारावेत पैकी कोणतेही ७ प्रश्न सोडवावेत. गुण — १४.

प्रश्न. २ रा. खालील प्रश्नांची ५०शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा.

४ प्रश्न विचारावेत पैकी कोणतेही २ प्रश्न सोडवावेत. गुण — ०८.

प्रश्न. ३ रा. खालील प्रश्नांची १५० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा.

४ प्रश्न विचारावेत पैकी कोणतेही ३ प्रश्न सोडवावेत. गुण — १८.

प्रश्न. ४ था. खालील प्रश्नांची ३०० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा.

४ प्रश्न विचारावेत पैकी कोणतेही २ प्रश्न सोडवावेत. गुण — २०.

तृतीय वर्ष कला (T.Y.B.A)

मराठी (सामान्यस्तर पेपर – G-3)

द्वितीय सत्र

वार्षिक प्रश्नपत्रिका स्वरूप व गुणविभागणी आराखडा

अभ्यासक्रम:—१) ग्रंथपरीक्षण

२)'विचारधारा' – संपा. डॉ. स्नेहल तावरे /डॉ. भास्कर शेळके

३) 'देशविदेश'— संपा. डॉ. स्नेहल तावरे /डॉ. अशोक शिंदे /डॉ. अरुण कोळेकर

वेळ – ३ तास **एकूण गुण – ८०**

प्रश्न. १ ला. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

अ) ग्रंथ परीक्षण : तात्त्विक विवेचन या घटकावर २ प्रश्न विचारावेत पैकी कोणताही १ सोडवावा. गुण – ०८

ब) कोणत्याही एका ग्रंथाचे परीक्षण करावे. गुण – ०८

प्रश्न. २ रा. खालील प्रश्नांची २० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. गुण – १२.

अ) प्रवासवर्णन तात्त्विक विवेचन यावर ५प्रश्न विचारावेत पैकी कोणतेही ३ सोडवावेत.

ब) 'देशविदेश' या प्रवासवर्णनसंग्रहावर ५प्रश्न विचारावेत पैकी कोणतेही ३ सोडवावेत.

प्रश्न. ३ रा. खालील प्रश्नांची ५०शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. गुण— १२.

अ) प्रवासवर्णन – वैशिष्टये, व्याप्ती आणि वाटचाल यावर २ प्रश्न विचारावेत पैकी कोणताही १प्रश्न सोडवावा.

ब) 'देशविदेश' या प्रवासवर्णनसंग्रहावर २ प्रश्न विचारावेत पैकी कोणताही १प्रश्न सोडवावा.

प्रश्न. ४ था. खालील प्रश्नांची १५० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. गुण – २०

अ) 'विचारधारा' या निबंधसंग्रहावर २ प्रश्न विचारावेत पैकी कोणताही १प्रश्न सोडवावा.

ब) 'देशविदेश' या प्रवासवर्णनसंग्रहावर २ प्रश्न विचारावेत पैकी कोणताही १प्रश्न सोडवावा.

प्रश्न. ५ था. खालील प्रश्नांची ३०० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. **गुण— २०**

अ) 'विचारधारा' या निबंधसंग्रहावर २ प्रश्न विचारावेत पैकी कोणताही १ प्रश्न सोडवावा.

ब) 'देशविदेश' या प्रवासवर्णनसंग्रहावर २ प्रश्न विचारावेत पैकी कोणताही १प्रश्न सोडवावा.

तृतीय वर्ष कला (T.Y.B.A)

मराठी

(पर्यायी अभ्यासक्रम)

व्यावहारिक आणि उपयोजित मराठी

❖ **अभ्यासक्रमाची वैशिष्ट्ये :—**

१. संज्ञापनातील भाषेची भूमिका, स्वरूप समजावून घेणे. भाषिक कौशल्ये, क्षमता विकसित करणे

२. भाषिक कौशल्याचे विविध आविष्कार आणि संपर्कमाध्यमे यांचा परस्परसंबंध समजावून घेणे व उपयोजन करणे.

३. मराठीचा कार्यालयीन, व्यावसायिक कामकाजात होणारा वापर, गरज व स्वरूप विशेषांची माहिती घेणे.

४. कार्यालयीन व व्यावसायिक भाषाव्यवहारासाठी आवश्यक लेखनकौशल्याचे संपादन करणे.

५. मुद्रित व इलेक्ट्रॉनिक माध्यमांच्या कामकाज पद्धतीचा आढावा घेणे.

प्रथम सत्र

उपयोजित मराठी

(पर्यायी अभ्यासक्रम)

एकूण तासिका : ४८

१. **विविध प्रसारमाध्यमांची ओळख** – (Print and Electronic Media) वृत्तपत्रे, आकाशवाणी, दूरदर्शन, माध्यमांचे सामर्थ्य व मर्यादा – जनसंपर्क, माध्यमांचा जनमानसावर होणारा परिणाम – प्रसारमाध्यमांसाठी लेखन स्वरूप, तंत्रे व कौशल्ये, प्रसारमाध्यमातील भाषेचे स्वरूप.

२. **वृत्तपत्रांसाठी लेखन—** बातमी, स्तंभलेखन, अग्रलेख, मुलाखत.

३. प्रसारमाध्यमांतील जाहिरातींचे लेखन —विविध प्रसारमाध्यमांतील जाहिरातींमध्ये लेखन — विविध प्रसारमाध्यमांतील जाहिरातींमध्ये मराठी भाषेचे स्थान. जाहिरात — स्वरूप व मांडणी, जाहिरातींचा मसुदा, घोषवाक्य, बोधचिन्ह इत्यादी — प्रभावी जाहिरातींचे रसग्रहण — जाहिरात लेखन.

द्वितीय सत्र

एकूण तासिका : ४८

४. आकाशवाणीसाठी लेखन :—

भाषण, मुलाखत, रूपक, संवाद, बातम्यांचे लेखन — विशेष वृत्तान्ताचे लेखन — श्रुतिका, नभोनाट्य रूपांतर, शैक्षणिक कार्यक्रमांचे लेखन इ.

५. दूरचित्रवाणीसाठी लेखन :—

दूरचित्रवाणी या माध्यमाचे वेगळेपण — तांत्रिक माहिती, दृश्यभाषा — भाषण, मुलाखत, संवाद, बातम्या— निवेदन, सूत्रसंचालन, माहितीपट, रूपक (स्थूलदर्शनात्मक, व्यक्तिदर्शनात्मक, माहितीपर इ.) लघुपट मालिका इ. साठी लेखन.

❖ **स्वाध्याय :—**

१. एकाच घटनेबद्दल विविध वृत्तपत्रांत आलेल्या बातम्यांचे संकलन करणे.

२. कार्यक्रमांना उपस्थित राहून त्यावर विविध माध्यमांसाठी बातमी लेखन करणे.

३. वर्तमानपत्रातील आकर्षक वृत्तलेखकांचे तसेच स्फुट—अग्रलेख आणि परीक्षणांची कात्रण काढून परिशीलन करणे.

४. विविध माध्यमांसाठी प्रत्यक्ष मुलाखत घेणे.

५. आकाशवाणीवरील बातम्या ऐकूण त्यांचे पुनर्लेखन करणे.

६. सभोवतालच्या घडामोडी जाणून घेऊन, विविध कार्यक्रमांना उपस्थित राहून त्याआधारे आकाशवाणीसाठी वार्तापत्र तयार करणे.

७. वर्तमानपत्रांच्या बातम्यांच्या आधारे आकाशवाणीसाठी जिल्ह्याचे वार्तापत्र लिहिणे.

८. आकाशवाणीचे विविध कार्यक्रम ऐकणे.

९. दूरदर्शवरील बातम्या, चर्चा व अन्य माहितीपर कार्यक्रमांचे अवलोकन करणे.

१०. वर्तमानपत्रातील बातम्यांच्या आधारे दूरदर्शनसाठी जिल्हा वार्तापत्र लिहिणे

११. परिसरातील वैशिष्ट्यपूर्ण स्थळांवर माहितीपट लेखन.

१२. विविध माध्यमांतील जाहिरातीचे नमुने संग्रहित करून अभ्यासणे.

<u>संदर्भ पुस्तके:—</u>

१. व्यावहारिक मराठी पाठ्यपुस्तक — पुणे विद्यापीठ प्रकाशन. प्रथम वर्ष वाणिज्य व द्वितीय वर्ष विज्ञान

२. व्यावहारिक मराठी — डॉ. कल्याण काळे आणि डॉ. द. दि. पुंडे

३. व्यावहारिक मराठी — ल. रा. नसिराबादकर

४. व्यावहारिक मराठी (संपा.) डॉ. स्नेहल तावरे

५. वृत्तपत्र तत्त्वज्ञान — डॉ. सुधाकर पवार, महाराष्ट्र विद्यापीठ, ग्रंथनिर्मिती मंडळ, नागपूर.

६. वार्तासंकलन मराठी — चंद्रकांत ताम्हाणे

७. व्यावहारिक मराठी — प्रकाश परब.

८. उपयोजित अभ्यासक्रम — मराठी भाषेची संवादकौशल्ये — यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ — नाशिक.

९. व्यावहारिक, उपयोजित मराठी आणि प्रसारमाध्यमे — संपादक — डॉ. संदीप सांगळे

१०. आजच्या ठळक बातम्या — समीरण वाळवेकर

११. पत्रकारिता विद्या — एस.के. कुलकर्णी

१२. व्यावहारिक मराठी भाषा — शरदिनी मोहिते

१३. व्यासपीठ – महादेव वाळुंज

१४. व्यावहारिक मराठी – डॉ. लीला गोविलकर व डॉ. जयश्री पाटणकर

१५. माध्यम चित्रवाणी – लेखक – आकाशानंद, ग्रंथघर प्रकाशन, मुंबई.

१६. व्यावहारिक मराठी – डॉ. सयाजीराजे मोकाशी व डॉ. रंजना नेमाडे

१७. व्यावहारिक आणि उपयोजित मराठी – डॉ. मनोहर रोकडे

१८. जाहिरातशास्त्र – डॉ. वंदना खेडीकर

१९. व्यावहारिक व व्यावसायिक लेखन प्रणाली – डॉ. मधुकर मोकाशी

तृतीय वर्ष कला (T.Y.B.A)

व्यावहारिक व उपयोजित मराठी — (पर्यायी अभ्यासक्रम)

प्रथम सत्र

प्रश्नपत्रिका स्वरूप व गुणविभागणी आराखडा

वेळ — २ तास **एकूण गुण — ६०**

प्र. १ला — खालील प्रश्नांची २० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. **गुण — १४**

यामध्ये एकूण १० प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणतेही ७ प्रश्न सोडवावेत.

प्रश्न २रा — खालील प्रश्नांची ५० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. **गुण — ८**

यामध्ये एकूण ४ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणतेही २ प्रश्न सोडवावेत.

प्रश्न ३रा — खालील प्रश्नांची १५० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. **गुण — १८**

यामध्ये एकूण ४ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणतेही ३ प्रश्न सोडवावेत.

प्रश्न ४ था — खालील प्रश्नांची ३०० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. **गुण — २०**

यामध्ये एकूण ४ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणतेही २ प्रश्न सोडवावेत.

तृतीय वर्ष कला (T.Y.B.A)

व्यावहारिक व उपयोजित मराठी

(पर्यायी अभ्यासक्रम)

वार्षिक प्रश्नपत्रिका स्वरूप आणि गुणविभागणी आराखडा

(सन २०१५ – १६ पासून)

वेळ – ३ तास **गुण – ८०**

प्र. १ला – खालील प्रश्नांची २० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. **गुण – २०**

यामध्ये द्वितीय सत्रातील अभ्यासक्रमाशी संबंधित एकूण १३ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणतेही १० प्रश्न सोडवावेत.

प्रश्न २रा – खालील प्रश्नांची ५० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. **गुण – १०**

यामध्ये द्वितीय सत्रातील अभ्यासक्रमाशी संबंधित एकूण ४ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणतेही २ प्रश्न सोडवावेत.

प्रश्न ३रा – खालील प्रश्नांची १५० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. **गुण –२०**

अ) प्रथम सत्रातील अभ्यासक्रमाशी संबंधित २ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणताही १ प्रश्न सोडवावा.

ब) द्वितीय सत्रातील अभ्यासक्रमाशी संबंधित एकूण २ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणताही १ प्रश्न सोडवावा.

प्रश्न ४ था – खालील प्रश्नांची ३०० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. **गुण –३०**

अ) प्रथम सत्रातील अभ्यासक्रमाशी संबंधित २ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणताही १ प्रश्न सोडवावा.

ब) द्वितीय सत्रातील अभ्यासक्रमाशी संबंधित एकूण २ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणताही १ प्रश्न सोडवावा.

तृतीय वर्ष कला (T.Y.B.A)

मराठी (विशेषस्तर पेपर —३) (S-3)

पुनर्रचित अभ्यासक्रम आराखडा

सन २०१५—२०१६ पासून

साहित्यविचार — S-3

❖ **अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टये:—**

१) साहित्याचे स्वरूप समजावून घेणे.

२) साहित्याची प्रयोजने समजावून घेणे.

३) साहित्यनिर्मितीची प्रक्रिया समजावून घेणे.

४) साहित्याची भाषा समजावून घेणे.

५) साहित्याची आस्वाद प्रक्रिया समजावून घेणे.

६) साहित्यिक अभिरुची समजावून घेणे.

७) साहित्य आणि समाज यातील परस्परसंबंध समजावून घेणे.

८) साहित्यप्रकाराची संकल्पना समजावून घेणे.

९) वाड्.मयीन मूल्ये समजावून घेणे

<u>प्रथम सत्र</u>

एकूण तासिका— ४८

१. साहित्याचे स्वरूप:—

१) शास्त्रीय साहित्य आणि ललित साहित्य यांमधील भेद

२) साहित्याचे शब्दरूप

३) साहित्यातून व्यक्त होणाऱ्या अनुभवांचे विशेष — वास्तव आणि कल्पित यांचा संबंध, संवेदनात्मकता — भावनात्मकता — वैचारिकता, सेंद्रियत्व, सूचकता, विशिष्ट आणि विश्वात्मकता.

२. साहित्याचे प्रयोजन:—

१) प्रयोजन म्हणजे काय?

२) प्रयोजन आणि परिणाम यांमधील भेद.

३) साहित्याची प्रयोजने —

अ) मम्मटाची प्रयोजने

ब)पाश्चात्यांचीप्रयोजने:— इच्छापूर्ती — जिज्ञासातृप्ती — विरेचन — आत्माविष्कार अनुभवविश्वाची समृद्धी — स्वप्नरंजन—उद्‌बोधन—प्रचार—मनोरंजन—आनंद.

४) या प्रयोजनांचा लेखक व वाचक तसेच कलावादी, जीवनवादी या दृष्टीने विचार.

.

३. साहित्याची निर्मितीप्रक्रिया:—

१) साहित्याच्या निर्मितीचे स्वरूप

२) साहित्यनिर्मितीच्या शक्ती—१) प्रतिभा २) कल्पनाशक्ती ३) स्फूर्ती

३) प्रतिभाव्यापार व स्वप्नव्यापार

४) साहित्याची निर्मिती प्रक्रिया आणि साहित्यिकाचे व्यक्तिमत्त्व — १) संवेदनक्षमता

२) शैशववृत्ती ३) अनुभव समृद्धी ४) विद्वत्ता ५)लेखकाचा जीवनविषयक दृष्टिकोण. ६) लेखकाचा साहित्यविषयक दृष्टिकोण.

४. साहित्याची भाषा:—

१) व्यवहारभाषा, शास्त्रीय साहित्याची भाषा व साहित्याची भाषा यांच्यातील भेद.

२) शब्दार्थांचा वक्रव्यापार

३) भाषेचे नादरूप

४) अलंकार

५) रूपक

६) प्रतिमा

७) प्रतीक

८) प्राक्कथा

९) शैली विचार — १) लेखक तशी शैली २) आशय तशी शैली ३) साहित्यप्रकार तशी शैली.

द्वितीय सत्र

एकूण तासिका— ४८

५. साहित्याचा आस्वाद:—

१) आस्वाद म्हणजे काय ?

२) आस्वाद प्रक्रिया

३) आस्वादकाला आवश्यक असणारे गुण

४) आस्वादातील अडथळे

६. साहित्याची सामाजिकता:—

१) साहित्य आणि समाज यांचे परस्परसंबंध

२) लेखकाची सामाजिकता

३) भाषेची सामाजिकता

४) कलात्मक अनुभवातील सामाजिकता

५) वाचकाची सामाजिकता

६) साहित्यातील सामाजिकतेला वैश्विक रूप प्राप्त होते काय?

७) बांधीलकीची संकल्पना व साहित्यिकाची बांधीलकी.

७. साहित्यिक अभिरुची

१) अभिरुची म्हणजे काय?

२) अभिरुची आणि सौदर्यदृष्टी.

३) अभिरुची आणि औचित्य.

४) अभिरुची भिन्नतेची कारणे.

५) अभिरुची नियत करणारे घटक — सांस्कृतिक पर्यावरण, आर्थिक पर्यावरण, वाङ्मयीन पर्यावरण.

८. साहित्यप्रकाराची संकल्पनाः—

१) साहित्याच्या वर्गीकरणाची शक्याशक्यता

२) साहित्याच्या वर्गीकरणाची आवश्यकता

३) साहित्याच्या वर्गीकरणाची तत्त्वे— माध्यमभिन्नता, प्रस्तुतीकरणाची पद्धती, प्रस्तुतीकर्त्यांचा दृष्टिकोण व प्रस्तुतीकरणाचा काळ

४) साहित्याचे ठळक प्रकार — कथा, कादंबरी, काव्य, नाटक.

संदर्भ साहित्य

१) साहित्यविचार — डॉ. अ. वा कुलकर्णी
२) साहित्यविचार (संपा.) डॉ. द.दि.पुंडे, डॉ.स्नेहल तावरे
३) काव्यशास्त्र प्रदीप — डॉ. स.रा.गाडगीळ
४) वाङ्मयीन शैली आणि तंत्र — म.द.हातकणंगलेकर,
५) साहित्यविचार — भालचंद्र खांडेकर

६) साहित्य व सामाजिक संदर्भ — रा.ग.जाधव
७) साहित्य व समाज — संपादक डॉ. विलास खोले
८) साहित्य व सामाजिक संदर्भ — डॉ. अंजली सोमण
९) कविता आणि प्रतिमा — सुधीर रसाळ
१०) सृजनात्मक लेखन — डॉ. आनंद पाटील
११) काव्याची भूषणे— प्रा.म.वा.धोंड
१२) साहित्यशास्त्र स्वरूप व समस्या — डॉ. वसंत पाटणकर
१३) आधुनिक मराठी साहित्य व सामाजिकता —संपादन—डॉ.विद्यागौरी टिळक, डॉ. मृणालिनी शहा.
१४) साहित्यमीमांसा व समाजदर्शन — डॉ. स.रा.गाडगीळ
१५) भारतीय साहित्यविचार — ग.त्र्यं. देशपांडे
१६) भारतीय साहित्यविचार — डॉ. लीला गोविलकर
१७) साहित्यविचार — डॉ. चं.वि.जोशी, डॉ. वेदश्री थिगळे
१८) पाश्चात्य साहित्यविचार — बालशंकर देशपांडे
१९) साहित्य स्वरूप आणि समीक्षा— वा. ल. कुलकर्णी

तृतीय वर्ष कला (T.Y.B.A)

साहित्यविचार S-3

प्रथम सत्र

प्रश्नपत्रिका स्वरूप व गुणविभागणी आराखडा

वेळ — २ तास **एकूण गुण — ६०**

प्र. १ला — खालील प्रश्नांची २० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. **गुण — १४**

यामध्ये एकूण १० प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणतेही ७ प्रश्न सोडवावेत.

प्रश्न २रा — खालील प्रश्नांची ५० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. **गुण — ८**

यामध्ये एकूण ४ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणतेही २ प्रश्न सोडवावेत.

प्रश्न ३रा — खालील प्रश्नांची १५० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. **गुण — १८**

यामध्ये एकूण ४ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणतेही ३ प्रश्न सोडवावेत.

प्रश्न ४ था — खालील प्रश्नांची ३०० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. **गुण — २०**

यामध्ये एकूण ४ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणतेही २ प्रश्न सोडवावेत.

तृतीय वर्ष कला (T.Y.B.A)

साहित्यविचार S-3

वार्षिक प्रश्नपत्रिका स्वरूप आणि गुणविभागणी आराखडा

(सन २०१५ — १६ पासून)

वेळ — ३ तास **गुण — ८०**

प्र. १ला — खालील प्रश्नांची २० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. **गुण — २०**

यामध्ये द्वितीय सत्रातील अभ्यासक्रमाशी संबंधित एकूण १३ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणतेही १० प्रश्न सोडवावेत.

प्रश्न २रा — खालील प्रश्नांची ५० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. **गुण — १०**

यामध्ये द्वितीय सत्रातील अभ्यासक्रमाशी संबंधित एकूण ४ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणतेही २ प्रश्न सोडवावेत.

प्रश्न ३रा — खालील प्रश्नांची १५० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. **गुण — २०**

अ) प्रथम सत्रातील अभ्यासक्रमाशी संबंधित २ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणताही १ प्रश्न सोडवावा.

ब) द्वितीय सत्रातील अभ्यासक्रमाशी संबंधित एकूण २ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणताही १ प्रश्न सोडवावा.

प्रश्न ४ था — खालील प्रश्नांची ३०० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. **गुण — ३०**

अ) प्रथम सत्रातील अभ्यासक्रमाशी संबंधित २ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणताही १ प्रश्न सोडवावा.

ब) द्वितीय सत्रातील अभ्यासक्रमाशी संबंधित एकूण २ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणताही १ प्रश्न सोडवावा.

तृतीय वर्ष कला (T.Y.B.A)

मराठी (विशेषस्तर पेपर —४)

भाषाविज्ञान — S4

पुनर्रचित अभ्यासक्रम आराखडा

सन २०१५—२०१६ पासून

भाषाविज्ञान— वर्णनात्मक आणि ऐतिहासिक

❖ **अभ्यासक्रमाची उद्‌दिष्टये:—**

१) भाषेचे स्वरूप व कार्य, भाषेच्या अभ्यासाचे महत्त्व, भाषेच्या अभ्यासाची प्रमुख अंगे जाणून घेणे.

२) भाषा म्हणजे काय व तिचे मानवी जीवनातील कार्य व महत्त्व जाणून घेणे.

३) वेगवेगळ्या भाषाअभ्यासपद्धतींचे वेगळेपण व महत्त्व जाणून घेणे.

४) स्वननिर्मितीची प्रक्रिया समजावून घेणे.

५) वागिंद्रियांची रचना व कार्ये समजावून घेणे.

६) स्वनविज्ञान, स्वनिम संकल्पना आणि मराठीची स्वनिम व्यवस्था जाणून घेणे.

७) मराठीची रूपिमव्यवस्था समजावून घेणे.

८) वाक्यविन्यास व अर्थविन्यास या भाषावैज्ञानिक संकल्पनांचा मराठीच्या संदर्भात स्थूल परिचय.

९) ऐतिहासिक भाषाभ्यासपद्धतीचे स्वरूप व महत्त्व लक्षात घेणे.

१०) भाषाकुलाची संकल्पना जाणून घेवून मराठी भाषेच्या उत्पत्तीचा अभ्यास करणे.

११) मराठी भाषेचा उत्पत्तीकाळ जाणून घेवून तत्कालीन भाषिक स्थित्यंतरांचा आढावा घेणे.

१२) टप्याटप्याने भाषा म्हणून मराठीच्या वाटचालीचा ऐतिहासिक आढावा घेणे.

प्रथम सत्र

एकूण तासिका— ४८

१. **भाषेचे स्वरूप व कार्य :—**भाषा एक सहज क्रिया — भाषा : एक अर्जित वस्तू — संज्ञापन : भाषेचे मुख्य कार्य — संकेत : भाषेचा आधार — शारीरिक आणि मानसिक क्रियांचा संयोग — ध्वनिसंकेत : चिन्ह आणि चिन्हित — संज्ञापनाची अन्य साधने: शरीरस्थित — संज्ञापनाची साधने: शरीरबाहय — भाषा हे सर्वश्रेष्ठ संज्ञापन साधन — संज्ञापनातील क्रिया प्रतिक्रिया — मानवेतर प्राण्यांची भाषा — भाषा : एक सामाजिक संस्था — भाषा आणि व्यक्तिस्वातंत्र्य — भाषेच्या अभ्यासाची आवश्यकता. भाषाअभ्यासाची अंगे, भाषाभ्यास पद्धती **—**वर्णनात्मक भाषाभ्यासपद्धती, **ऐतिहासिक** भाषाभ्यासपद्धती, तौलनिक भाषाभ्यासपद्धती, समाजभाषाभ्यासपद्धती.

२. **स्वनविज्ञान आणि स्वननिर्मिती :—** वागिंद्रियाची रचना व कार्ये

स्वनविज्ञानाचे स्वरूप—स्वन निर्माण करणारी इंद्रिये—जिभेचे महत्त्व—स्वननिर्मितीची प्रक्रिया—मुखमार्ग, नासिकामार्ग आणि पडजीभ— दात आणि ओठ यांचे कार्य—तालुपटाची रचना व कार्य—स्वरांचे स्वरूप, लक्षणे व प्रकार—व्यंजनांचे स्वरूप लक्षणे व प्रकार—स्वरांच्या वर्गीकरणाची तत्त्वे— स्वननिर्मितीमधील‘प्रयत्ना’चे स्वरूप.

३. **स्वनिम विचार :—** स्वनिम निश्चितीचे तत्त्वे, विनियोग संकल्पनेचा स्थूल परिचय, स्वन, स्वनिम व स्वनांतर यामधील परस्परसंबंध, मराठी स्वनिमव्यवस्थेची रूपरेषा, स्वरस्वनिम, अर्धस्वरस्वनिम, व्यंजनस्वनिम यांचे वर्गीकरण.

४. **रूपिम विचार :—** रूपिमचे तत्त्व, रूपिका—रूपिम आणि रूपिकांतर यामधील परस्परसंबंध, रूपिकांचे प्रकार प्रकृति (धातू) आणि प्रत्यय यांचे वर्गीकरण (आशयबोधक रूपिम व कार्यकारी रूपिम)

<u>द्वितीय सत्र</u>

एकूण तासिका— ४८

५. **वाक्**यविचार — वाक्यविन्यास संकल्पना आणि मराठीतील वाक्यविन्यास व्यवस्था, वाक्याचे घटक

६. **अर्थविचार** — अर्थविन्यास व मराठीतील त्याचे स्वरूप, अर्थ ही संकल्पना, अर्थाचे विविध प्रकार

७. **ऐतिहासिक भाषाभ्यासपध्दती** — सर विल्यम जोन्स यांचा सिद्धांत — ऐतिहासिक भाषाविज्ञानाचे स्वरूप — कार्य, **भाषाकुलाची संकल्पना** — भाषांचे वर्गीकरण — जगातील प्रमुख भाषाकुले — इंडो युरोपियन भाषाकुल — आर्य भाषाकुल व मराठी भाषा — होर्न्ले यांचा अंतर् बहिर् वर्तुळ सिध्दांत.

८. **मराठी भाषेची उत्पत्ती :—** मराठी भाषेची उत्पत्ती व त्यासंबंधीची साधने — मराठी भाषेच्या उत्पत्ती संबंधी विविध सिध्दांत — वैद्य—गुणे वाद, मराठीचे कालिक भेद

❖ **<u>संदर्भ साहित्य</u>**

१. भाषाविज्ञान : वर्णनात्मक व ऐतिहासिक – संपादक– मालशे, इनामदार, सोमण.

२. भाषा: इतिहास आणि भूगोल – डॉ. ना. गो कालेलकर.

३. ऐतिहासिक भाषाशास्त्र – डॉ. र. रा गोसावी

४. वर्णनात्मक भाषाविज्ञान– स्वरूप आणि पध्दती – संपादक– डॉ. काळे, डॉ. सोमण.

५. भाषा – अंत:सूत्र आणि व्यवहार– संपादक– मुं. ग पानसे.

६. भाषा व संस्कृती – डॉ. ना. गो. कालेलकर.

७. अभिनव भाषाविज्ञान – डॉ. गं. ना. जोगळेकर

८. भाषाविज्ञान परिचय – डॉ. मालशे, डॉ. सोमण, डॉ. पुंडे

९. वर्णनात्मक भाषाविज्ञान – डॉ. लीला गोविलकर

१०.भाषाशास्त्र विचार – डॉ. र. बा मंचरकर

११.मराठी भाषेचा आर्थिक संसार – अशोक केळकर

१२.मराठीचे वर्णनात्मक भाषाविज्ञान – डॉ. महेंद्र कदम

१३.मराठीचा भाषिक अभ्यास – संपादक मु. श्री. कानडे

१४.सुबोध भाषाशास्त्र – डॉ. प्र. न. जोशी

१५.मराठी भाषेचा इतिहास – डॉ. गं. ना जोगळेकर

१६.सुलभ भाषाविज्ञान – डॉ. द. दि. पुंडे

१७.सामाजिक भाषाविज्ञान – संपादक डॉ. जयश्री पाटणकर

१८.सामाजिक भाषाविज्ञान व बोली– डॉ. शशिकला कांबळे

तृतीय वर्ष कला (T.Y.B.A)

मराठी (विशेषस्तर पेपर —४)

भाषाविज्ञान — S- 4

सन २०१५—२०१६ पासून

प्रथम सत्र

प्रश्नपत्रिका स्वरूप व गुणविभागणी आराखडा

(सन २०१५—२०१६ पासून)

वेळ — २ तास **एकूण गुण — ६०**

प्र. १ला. खालील प्रश्नांची २० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. **गुण — १४**

यामध्ये एकूण १० प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणतेही ७ प्रश्न सोडवावेत.

प्रश्न २रा. खालील प्रश्नांची ५० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. **गुण — ०८**

यामध्ये एकूण ४ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणतेही २ प्रश्न सोडवावेत.

प्रश्न ३रा. खालील प्रश्नांची १५० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. **गुण — १८**

यामध्ये एकूण ४ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणतेही ३ प्रश्न सोडवावेत.

प्रश्न ४ था. खालील प्रश्नांची ३०० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. **गुण — २०**

यामध्ये एकूण ४ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणतेही २ प्रश्न सोडवावेत.

तृतीय वर्ष कला (T.Y.B.A)

मराठी (विशेषस्तर पेपर —४)

भाषाविज्ञान — S- 4

वार्षिक प्रश्नपत्रिका स्वरूप व गुणविभागणी आराखडा

(सन २०१५—२०१६ पासून)

वेळ — ३ तास **गुण — ८०**

प्र. १ला. खालील प्रश्नांची २० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. गुण — २०

यामध्ये द्वितीय सत्रातील अभ्यासक्रमाशी संबंधित एकूण १३ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणतेही १० प्रश्न सोडवावेत.

प्रश्न २रा. खालील प्रश्नांची ५० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. गुण — १०

यामध्ये द्वितीय सत्रातील अभ्यासक्रमाशी संबंधित एकूण ४ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणतेही २ प्रश्न सोडवावेत.

प्रश्न ३रा. खालील प्रश्नांची १५० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. गुण — २०

अ) प्रथम सत्रातील अभ्यासक्रमाशी संबंधित २ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणताही १ प्रश्न सोडवावा.

ब) द्वितीय सत्रातील अभ्यासक्रमाशी संबंधित एकूण २ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणताही १ प्रश्न सोडवावा.

प्रश्न ४ था. खालील प्रश्नांची ३०० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. गुण — ३०

अ) प्रथम सत्रातील अभ्यासक्रमाशी संबंधित २ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणताही १ प्रश्न सोडवावा.

ब) द्वितीय सत्रातील अभ्यासक्रमाशी संबंधित एकूण २ प्रश्न विचारावेत, पैकी कोणताही १ प्रश्न सोडवावा.